

РЕЦЕНЗИЯ

от академик Константин Косев

член на научно жури в конкурс за заемане на академичната длъжност
„ПРОФЕСОР”, обявен от СУ „Св. Климент Охридски”
в ДВ бр. 21 от 15 март 2011 г., шифър 05.03.04,

с единствен кандидат доц. д-р Борислав Гаврилов Гаврилов.

Доцент д-р Борислав Гаврилов се явява на конкурса за професор с твърде внушителна по обем научна продукция: автор е на седем монографии /две от които в съавторство/, четиринадесет научноизследователски студии и статии, два документални сборника, съавтор е на два учебника, автор е на пет специализирани превода от английски автори по Нова и най-нова обща история, автор е на редица научно-популярни статии из областта на европейската история. Всички публикации на Гаврилов с малки изключения са по профила на обявения конкурс.

Прави впечатление, че големият брой публикации на Гаврилов са сътворени в рамките на един сравнително кратък срок от около 20 години. Неговата продуктивност го характеризира като динамичен автор с богати творчески възможности. Това очевидно е така особено като се има предвид, че става дума за публикации с висока познавателна стойност. Те се отличават с майсторлъка на изявен професионален историк, притежаващ нужната ерудиция, обща култура и самостоятелно историческо мислене. Гаврилов проявява в творчеството си изключителна фактологическа осведоменост по третираната широко обхватна материя из областта на новата европейска история. Информационната му литературна и документална база е многостранна и разнообразна по вид, произход и език. Авторът проявява похвално умение при систематизирането, анализът и синтезът на огромния информационен масив, като градира сполучливо нещата по значимост, находчиво напипвайки съществените проблеми и сполучливо формулира

изследователските си цели. Същевременно той умее да прави добре обосновани изводи и заключения, изразява оригинални становища по редица въпроси, които имат научно значение с определен принос за изясняването на много неща от общеевропейската нова история. Същевременно Гаврилов притежава прецизен изказ – изразите му са стегнати, ясни и точни.

Научното творчество на Гаврилов обхваща главно три тематични направления от новата европейска история: 1) Англия при управлението на Стюартите, проблемите на английската история през XVIII век Гражданската война, Реставрацията и “Славната революция”; 2) Историята на международните отношения през XIX век - създаването, развитието и упадък на Виенската система; Системата от съюзи в края на XIX и началото на XX век; 3) Държавата и обществото в Западна Европа през епохата на Абсолютизма /1648 – 1788 г./ Основните структурни единици и параметрите на европейското общество в периода на т.нар. Стар режим. Отношенията и конфликтите между държавата и обществото през развития абсолютизъм.

Посочените изследователски тематични области в творчеството на Гаврилов фактически съвпадат с направленията на неговата работа като преподавател по обща история и ръководител на семинарни упражнения. В този смисъл може да се каже, че той израства като типичен университетски учен, чиято изследователска дейност се насочва и стимулира от нуждите на преподавателския процес.

Научните приноси на Гаврилов се открояват в два аспекта - за разширяване и обогатяване на познанията ни, от една страна, и като нова оригинална трактовка и интерпретация на редица проблеми и явления, от друга. Без преувеличение мога да кажа, че от гледна точка на нашата историография, почти всички трудове на Гаврилов се отличават със своята висока познавателна стойност, като ни предлагат обилна нова информация по разглежданите въпроси. Ярък пример в това отношение е монографията му “С желязо и кръв. Английското обществено мнение и войните за обединението на Германия”, в която се съдържат множество интересни и

непознати неща за реакциите на английската общественост във връзка с войните на Прусия през 60-те години на 19 век и мотивацията на британската външна политика. По повод на това ще си позволя едно уточнение в смисъл на несъгласие с твърдението на автора, че войните на Прусия разрушават международната конфигурация на силите в Европа, установена от “Свещения съюз” през 1815 г. Всъщност въпросната международна конфигурация е разрушена още по времето на Кримската война. На Парижката мирна конференция през 1856 г. фактически се установява нова много по-различна кристализация на политическите сили, в която подчертано доминират страните от т.нар. Кримска коалиция. А Русия, която през 1815 година играе водеща роля, се превръща през 1856 г. във второстепенен фактор. Именно усилията на Русия да превъзмогне наложените ѝ ограничения на Парижкия договор от 1856 г. създава благоприятни възможности за превръщането на Прусия в обединена Германия. Не случайно Бисмарк формира своята амбициозна политическа стратегия за обединение на Германия още през годините на Кримската война и непосредствено след нея, разчитайки на благосклонната руска подкрепа.

Интерес предизвикват също приносите на кандидата по отношение на интерпретацията и осмислянето на историческия процес в хода на европейския преход от Средновековието към Новото време и възникването на първите национални държави. Авторът превъзмогва досегашните шаблони при трактовката на тази материя в историографията, в която доминира политико-дипломатическата и културна ориентация. Гаврилов поставя акцент върху развитието на обществото и държавното строителство. В този смисъл той преразглежда някои утвърдени досега становища за устройството на ренесансовото общество, за социалната мотивация и отношенията между различните обществени структури в рамките държавния абсолютизъм. Гаврилов проследява в детайли динамиката в развитието на европейското общество през годините на Стария режим, сочи кълновете в зародиша на

новото в обществения организъм, както и промените в системата на държавните институции.

Гаврилов прилага успешно сравнителния подход в изследванията си, като ни показва едновременно както общите закономерности на историческия процес, така и специфичните отличителни особености на същия процес в различните европейски страни. В това отношение твърде интересна е например предложената схема за развитието на държавността по време на Стария режим, в която са очертани главно три типа европейски зони: 1. Русия; 2. Холандия и Англия; 3. Франция, Испания, Австрия и Прусия.

В същия дух могат да се посочат и други подобни приноси в творчеството на кандидата. През последните години той съсредоточава изследователските си усилия предимно за изясняването на някои съществени неща, свързани с разделението на Европа през епохата на абсолютизма и динамиката на дипломацията. Авторът прави успешен опит да превъзмогне инерцията на досегашните проучвания, в които дипломатическата история е сякаш някаква механична конструкция, лишена от двигателните сили на историческия процес. В този смисъл интерес представлява заключението на Гаврилов, че хронологическите рамки на т. нар. Стар режим надхвърлят тези на Просвещението, което обикновено се разглежда като самостоятелен исторически период. За първи път в нашата историография авторът прави оригинален опит да постави дипломацията от епохата на Просвещението в контекста на въздействието, което оказва изключителната личност на Луи XIV, която доминира през годините на прехода от XVII към XVIII век.

Научен принос има и опитът на Гаврилов да дефинира прехода от Средновековието към Новото време. В този смисъл е интересно заключението му, че т. нар. Ново време започва по различни начини и протича с различна скорост в отделните държави. Научен принос представлява също опитът му да дефинира понятието “модерност” като процес на освобождаване на индивида от оковите на общността и нейните стереотипи.

Като научен принос на Гаврилов ще посоча и това, че изяснява аргументирано връзката между абсолютизма като политически модел и социалната среда, в която се заражда. Интересно е заключението на автора, че абсолютизмът е важна предпоставка по пътя към модернизацията, защото играе важна роля за централизация на институциите и създаването на модерната държава.

В заключение смятам, че цялостното научно творчество на кандидата по проблемите на Новата обща история както по обем, така и по съдържание отговаря на всички критерии и изисквания за присъждането на професорско звание. Това ми дава основания да предложа без колебание Борислав Гаврилов да бъде избран за професор по Нова и най-нова история в Историческия факултет на Софийския университет “Св.Климент Охридски”.

София, 20.07.2011 г.

Академик Константин Косев